

interpersonal communication. The complex of psychological mechanisms, which form the basis of communicative skills, is described in detail: the affiliation, identification, perception, understanding, empathy, reflexion, nonverbal behavior, psychological contact, establishment and consideration of personal limits, fading, etc.

Keywords: *structure of communicative skills, content blocks, vocal-ensemble activity, national specificity of communicative process, psychological mechanisms of interpersonal communication.*

УДК 378.016:78.087.68 (043)

Юань Кай

ДІАГНОСТИКА ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ СТАБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Стаття розкриває діагностичний етап формування виконавської стабільності студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів. На констатувальному етапі дослідження відповідно з розробленими компонентами, подаються критерії та показники досліджуваного феномену.

У статті критерієм мотиваційно-оцінного компонента визначено спрямованість майбутніх учителів музичного мистецтва на виконавську діяльність, змістовно-операційного – наявність і рівень теоретичної та практичної підготовленості до виконавської діяльності, прогностично-діяльницького – міра прогнозування результатів власної публічної діяльності та регулятивно-виконавського – ступінь володіння власним емоційним станом та міра саморегулювання.

Проведен едіагностування дозволило засвідчити недостатнє розуміння студентами поняття «виконавська стабільність» та перевагу середнього та низького рівнів сформованості означеного феномена.

Ключові слова: *діагностування, сформованість виконавської стабільності, майбутні вчителі музичного мистецтва, компоненти, критерії.*

Особливе місце в системі фахових дисциплін у процесі підготовки майбутнього вчителя музики відводиться виконавським дисциплінам, специфікою яких є володіння різноманітними знаннями та уміннями, що в свою чергу дозволило би майбутньому фахівцю музичного мистецтва успішно вести виконавську діяльність різних напрямків: диригентську, вокальну, інструментальну.

Виконавська діяльність майбутнього вчителя музики - це творча інтерпретація художнього смислу твору, наповнення особистими почуттями, відтворення авторського задуму згідно власному уявленню. Аналіз виконавської діяльності з позицій психології, дає право характеризувати її як напружену, багатоаспектну, складно організовану структуру в різних вимірах виконавства, а це виносить на перший план проблематику деяких аспектів, які можна характеризувати як стійкість, саморегуляцію, надійність виконання. Ці аспекти в виконавській підготовці майбутніх фахівців музичного мистецтва розглядали такі дослідники як Л.Бочкарьов, Ю.Лисюк, Ю.Цигарелли, Н.Щетинська, Д.Юнік та інші.

Різні види виконавської діяльності мають кінцевий вихід у прилюдних виступах (заліки, екзамени, концерти, конкурси), що потребує значних емоційних та фізичних напружень. Кожен виступ на публіці завжди визиває хвилювання, яке може як значне погіршити результат виступу або навпаки, стимулювати творчий потенціал та бути кращим ніж в процесі підготовки.

Необхідність орієнтації виконавської діяльності на індивідуальний, особистісний підхід, потребують переосмислення змісту, методів прийомів підготовки студентів до публічних виступів.

Феномен виконавської стабільності досліджувався в таких працях відомих дослідників і виконавців Л.Баренбойм, О.Гольденвейзера, Г.Когана, Г.Нейгауза та інших. За

їх визначенням ця інтегральна якість особистості виконавця дає можливість відтворити виконавцями необхідний музичний матеріал у звичних та незвичних, емоційних умовах. Проте визначення терміну «стабільність» у сучасній науці означає «сталість», «незмінність», «тривалість збереження певного постійного рівня». Виходячи з цього «виконавська стабільність» це не бездоганний виконавський виступ, не безпомилкове відтворення музичного твору, а можливість допущення недоліків у виконанні, тобто відтворення того рівня, який був досягнутий в процесі підготовки до публічного виступу.

Розуміння специфіки виконавської діяльності майбутнього вчителя музики створило можливість охарактеризувати її як сукупність спеціальних знань, умінь, навичок, професійних та особистісних якостей, практичного досвіду і норм поведінки, що забезпечує можливість успішних публічних виступів.

Необхідність підвищення рівня фахової підготовки майбутніх учителів музики в теорії і практиці педагогічної науки з одного боку потребує виділення окремих моментів дослідження особливостей формування виконавської стабільності студентів педагогічних вищих навчальних закладів, а з іншого – аналізу реального стану виконавської стабільності майбутніх учителів музичного мистецтва.

З метою вивчення рівня сформованості виконавської стабільності майбутніх учителів музичного мистецтва нами було проведено констатувальний експерименту декілька етапи. В його основу покладено визначення стану сформованості та розвитку виконавської стабільності майбутніх учителів музичного мистецтва.

З огляду на те, що виконавську стабільність ми розглядаємо в педагогічному і мистецькому аспектах, завданнями експерименту були:

1. Визначення критеріїв та показників виконавської стабільності майбутніх учителів музичного мистецтва, необхідних для здійснення виконавської діяльності.
2. Діагностика рівня сформованості означеного феномена в процесі фахової підготовки.

Відповідно до мети і завдання констатувального експерименту нами було застосовано таку систему взаємодоповнюючих методів дослідження, яка включала: бесіду, інтерв'ювання, анкетування, творчі завдання, педагогічні спостереження, самооцінку, тестування, методи математичної статистики.

У процесі формування виконавської стабільності важливу роль відіграє мотивація до виконавської діяльності, тобто спонукальна причина, привід до дії, що пов'язано із внутрішнім ставленням майбутніх фахівців до неї. Наявність мотивації є найважливішим психолого-педагогічним чинником, що впливає на розвиток творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Для того, щоб виявити рівень мотивації до виконавської діяльності та визначити за показниками критерії мотиваційного ставлення студентів до виконавської діяльності, здатність до її адекватної оцінки нами було застосовано такі методи: анкетування, опитування, інтерв'ювання.

В опитуванні взяли участь понад 100 респондентів що навчалися на освітньо-кваліфікаційному рівні бакалавра та магістрів різного фахового спрямування. Їм було поставлено такі запитання:

1. Яке Ваше ставлення до циклу виконавських дисциплін, як ви розумієте поняття «виконавська стабільність»?
2. На яких предметах, вважаєте Ви, можна здійснювати процес формування виконавської стабільності?
3. Чи розглядаєте Ви можливість формування виконавської стабільності на таких предметах як хоровий клас та хорове диригування?
4. Чи приділяється Вами та Вашими викладачами увага щодо вміння самооцінювання, саморегулювання Вашого стану під час екзаменів, заліків, концертних виступів?

Знання педагогом інтересів студента, мотивів до самовдосконалення дає змогу визначити ефективні засоби координації і керування діями, узгодити їх і в цілому позитивно вирішити відповідні завдання. Інакше кажучи, дії педагога визначаються не тільки змістом

навчальних занять, а й мотиваційною установкою студента, його позицією, що значною мірою залежить від зовнішніх чинників, впливаючи на результативність формування виконавської стабільності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Внаслідок опитування було отримано такі дані: 44% студентів не можуть дати пояснення сутності поняття виконавська стабільність; 56% респондентів характеризують це поняття дуже приблизно.

Труднощі становило запитання у студентів –бакалаврів щодо можливості формування виконавську стабільність на предметах хормейстерського циклу. Приблизно 76% респондентів відзначили, що напевне тільки на предметі музичного інструменту можливо формування означеного феномену. Бесіди та опитування ми проводили також серед магістрантів. Оцінюючи власні уявлення про виконавську стабільність, вони обирають у відповідях ставлення до хормейстерської діяльності, інтерес до хорової музики в цілому, або здібності, вміння та навички, якими вони оволодівають у процесі своєї хормейстерської діяльності. При відповіді на запропоноване запитання магістрантам було важко дати самооцінку своєму вмінню саморегуляції своєї сценічної поведінки, тому вони дуже часто вдавалися до роздумів про особистість взагалі, про особистісні якості людини, про педагогічну професію, вплив хормейстерської діяльності на розвиток культури учнів.

У третьому питанні анкети йшлося про те, чи можна формувати виконавську стабільність під час вивчення диригентсько-хорових дисциплін необхідних майбутньому вчителю музичного мистецтва як виконавцю. Більшість респондентів (83%) відзначають, що на уроках диригування та хорового класу формується тільки система професійних знань, умінь та навичок, 17% респондентів вважають, що увагу на цей аспект, якщо і звертають викладачі, то дуже епізодично та нецілеспрямовано.

Дуже важливим для нашого дослідження було опитування викладачів та ознайомлення з умовами формування виконавської стабільності студентів, що дало змогу об'єктивно оцінити дійсний стан сформованості їх у студентів. Анкетуванням було охоплено 27 викладачів Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова та Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Майже всі викладачі вважають, що потрібно формувати таку виконавську якість як виконавська стабільність, що це буде сприяти успішній виконавській діяльності. За результатами проведеного нами опитування, не всі викладачі розуміють зміст поняття “формування виконавської стабільності”, а також чинників, що сприятимуть їхньому формуванню. На запитання анкети: “Який зміст Ви вкладаєте у поняття виконавська стабільність, як і в чому вони проявляються?” утруднилися з відповідями більше половини загальної кількості опитаних викладачів. На запитання: «Чи вважаєте Ви, що цьому феномену приділяється увага?»приблизно 37% викладачів дали негативну відповідь. Вагалися щодо успішності своєї педагогічної діяльності у цьому напрямі 27% респондентів, решта взагалі не дали відповіді на поставлене запитання. Тільки 16 % викладачів відповіли позитивно, назвавши серед використаних методів бесіду та індивідуальну роботу зі студентами. Серед відповідей було багато таких, як: “ні”, “не завжди”, “не знаю”, “не впевнена”, “не зовсім”, “не впораюся”, що загалом характеризує недостатню увагу та неусвідомлене ставлення викладачів до проблеми формування виконавської стабільності у майбутніх вчителів музичного мистецтва.

На запитання: “Які методи і форми роботи Ви використовуєте для формування та розвитку виконавської стабільності майбутніх вчителів музики?” 46% викладачів дають відповідь, що це створення проблемних ситуацій. Усі відповіді на запитання: “Які чинники заважають або перешкоджають вирішенню завдань щодо формування виконавської стабільності?” можна умовно поділити на три групи. До першої групи слід віднести відповіді про брак навчального часу та недостатньо розуміння цього питання. До другої – помилки та невдачі, які викладачі вважають наслідком недостатнього особистісного розвитку студентів та їхню пасивність. До третьої групи – відповіді про відсутність необхідних знань, низький рівень професійної і, зокрема, методичної підготовки.

Наступний етап констатувального експерименту було побудовано на результатах спостереження за виступами під час роботи хорового колективу студентів – бакалаврів та

магістрантів у процесі підготовки до Державного іспиту з предмета “Диригування та методика роботи з хором”.

Мета цього спостереження полягає в тому, щоб визначити, наскільки теоретична, практична підготовка (а також володіння методикою роботи з хором) впливають на формування виконавської стабільності, чи звертають на цю обставину увагу самі випускники.

Спостереження довело, що недостатня теоретична та практична підготовка впливає на самооцінку студентів, а саме виникає невпевненість у власних силах, а отже через це впливає на якість виконання і як наслідок на виконавську стабільність.

Таблиця 1. Компоненти, критерії та показники сформованості виконавської стабільності

Компоненти	Критерії	Показники
Мотиваційно-оцінний	Спрямованість майбутніх учителів музики на виконавську діяльність	1. Наявність потреби, інтересу, мотиваційної установки та позитивного ставлення до виконавської діяльності. 2. Усвідомлення студентом важливості самооцінювання та коригування виконавського рівня під час публічних виступів.
Змістовно-операційний	Наявність теоретичної та практичної підготовленості до виконавської діяльності	1. Глибина. 2. Повнота. 3. Оперативність. 4. Стабільність.
Прогностично-діяльсний	Міра прогнозування результатів власної публічної виконавської діяльності	Здатність студентів до прогнозування, передбачення результатів власної виконавської діяльності, аналіз та визначення можливих перешкод процесу виконання, встановлення наслідків можливих перешкод успішному виконанню, володіння методами моделювання власного публічного виступу, що буде забезпечувати стабільність виконання, конструювання виконавської діяльності з позицій встановленого прогнозу та управління процесом реалізації прогнозу
Регулятивно-виконавський	Ступінь володіння власним емоційним станом, міра саморегулювання	Здатність саморегулювати свій власний стан під час публічних виступів

Отже, констатувальний експеримент дав змогу виявити інтерес студентів до проблеми формування, виконавської стабільності, необхідної майбутньому вчителю музичного мистецтва, ступінь усвідомлення значущості її оволодінням. З цього випливає висновок про недостатню увагу до цієї проблеми.

Позитивним є те, що спостерігається розуміння майбутніми вчителями музичного мистецтва значущості та цінності формування виконавської стабільності, хоча система навчання у вищому педагогічному закладі поки що не в змозі реалізувати потенційні можливості і потреби, створити необхідні умови для навчання й виховання для того, щоб якісніше вирішити це питання.

Нами були визначені компоненти, критерії та показники виконавської стабільності майбутніх учителів музичного мистецтва, які подано у *Таблиці 1*.

Аналіз результатів діагностування сформованості виконавської стабільності майбутнього вчителя музичного мистецтва зазначив, що формування виконавської стабільності становить одну з малодосліджених проблем та засвідчив перевагу середнього та низького рівнів сформованості означеного феномена.

Для досягнення ефективнішого формування виконавської стабільності майбутніх учителів музики потрібно створити спеціальні умови і впровадити інноваційну методику формування виконавської стабільності.

Література

1. Подуровский В.М., Сулова Н.В. Психологическая коррекция музыкально-педагогической деятельности. – М.: Владос, 2001 – 320 с.
2. Психологические портреты персонала: типология и диагностика: Учеб. пособ./ Под ред. Ю.П. Платонова.– СПб.: Речь, 2003.– 416 с.
3. Сборник методик для диагностики педагогических способностей, умений, качеств, интересов личности, психических состояний/ Составители: Богданова И.М. и др. – Одесса, 1991. – 142 с.
4. Фаткин Л. В., Петросян Д. С. Диагностируем личностные качества студентов // Вестник высшей школы. – 1987.-№ 10 – С. 42-49.

References

- 1.Podurovsky V. M., Suslova N. V. Phsyhologicheskaya korrektsia musikalno-pedagogicheskoy deyatelnosti. – M.: Vlados, 2001. – 320 p.
- 2.Pshyologicheskies porttry personala: tipologia i diagnostika : Ucheb. posob. / Pod red. Ui.P. Platonova. – SPb.: Rech, 2003. – 416 p.
- 3.Sbornik metodik dlya diagnostiki pedagogicheskikh sposobnostey, umeniy, kachestv, interesov lichnosti, phsyhicheskikh sostoyaniy / Sostaviteli: Bogdanova I. M. idr. – Odessa, 1991. – 142 p.
- 4.Fatkin L.V., Petrosyan D.S. Diagnostiruem lichnostnye kachestva studentov // Vestnik vysshey shkoly. – 1987. - № 10 – P. 42-49.

The article is devoted to the diagnostic stage of formation of performance stability of students of arts faculties of pedagogical universities. The statement stage of the research has been carried out in three phases. The first phase included the inquiry of MA and MB (music arts) students which proved the fact that the major part of respondents failed to explain and understand deeply the essence of the term “performance stability”. The second phase contained the inquiry of the lecturers which revealed the causes that impeded to form the performance stability of future music arts teachers. The third phase of diagnostic experiment has been built on the results of supervision of students during their public performances and proved that the insufficient theoretical and practical training affected on self-esteem of students resulting in lack of confidence in their own abilities which led to the performance quality and consequently to performance stability of future music arts teachers.

Based on developed components the article provides the criteria and indices of phenomenon under study: the criterion of motivation and evaluation component serves as the direction of future musical arts teachers to performance activity, the criterion of content and

operational component is specified as the availability and level of theoretical and practical preparation to performance activity, the criterion of forecasting and performance component is governed as the measure of prediction of one's own public activity, the criterion of regulation and performance component is determined as the level of control of one's own emotional state and the self-regulating measure.

The results of diagnosis analysis of performance stability of future music arts teachers has pointed out that the formation of performance stability is insufficiently studied problem and revealed the prevailing middle and low levels of formation of indicated phenomenon.

Keywords: *diagnostics, formation of performance stability, future teachers of arts, components, criteria.*

УДК 378.091.322-051:78

Сунь Сінь

АДАПТАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА У ПРОЦЕСІ ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті набули висвітлення питання розробки та впровадження у процес фахової підготовки майбутніх учителів музики регулятивних чинників музично-виконавських дій для забезпечення адекватної художньо-інтерпретаційної діяльності. Автором запропоновано вирішення проблеми переборення виконавських утруднень через вольові само регулятивні акти, які можуть бути реалізовані за таких умов як усвідомленість і цілеспрямованість музично-виконавських дій, спрямованість на переборення перешкод на шляху до художньо-педагогічної мети, відносна незалежність дій від поточних обставин, їх підпорядкованість ustalеним професійним мотивам.

Ключові слова: *музично-виконавська підготовка, саморегулятивний контур, вольовий акт, вольові функції, мотивація, художні та педагогічні утруднення.*

Одним із актуальних завдань сучасних досліджень у сфері мистецької педагогіки є розробка засобів психолого-педагогічної та методичної допомоги учителям у ситуаціях, пов'язаних з труднощами емоційно-вольової саморегуляції (І. Зязюн, В. Кан-Калік, Д. Юник, Ю. Цагареллі).

Особливої уваги потребує музично-виконавська підготовка майбутніх педагогів, в якій регулятивні чинники (емоційна стійкість, музична експресія, вольова активність, виконавська надійність) відіграють суттєву роль у здійсненні адекватної художньої інтерпретації музичного твору. Як вказують науковці, регуляторика є суто внутрішньою активністю, в якій використовуються тільки психологічні засоби, що здійснюють процеси планування, моделювання, програмування, оцінки та корекції результатів діяльності. Саме сформованість регуляторного контуру діяльності визначає високу ефективність використання наявної у суб'єкта інформації, оптимальність використання засобів, що належать суб'єкту, всіх доступних йому ресурсів, адекватним вимогам поставленої педагогічної задачі (О. Аронова, Д. Леонтьєв, О. Конопкін, Ю. Лисюк, В. Моросанова, З. Становських, Н. Сидоренко).

Тому метою статті є розкриття механізмів регулятивно-вольової сфери особистості майбутнього педагога-музиканта у контексті переборення труднощів та адаптації до складних умов виконавської діяльності.

Місце і роль психічної саморегуляції в житті педагога є очевидними, якщо взяти до уваги, що практично усе його професійне життя складається з нескінченної безлічі форм навчальної та виховної діяльності, вчинків, актів спілкування та інших видів цілеспрямованої активності. Саме така довільна активність, що співвідносить дієві стосунки з реальним мистецьким середовищем, умовами спілкування з учнями, їх батьками та колегами є основним модусом суб'єктного буття людини. Від міри досконалості процесів